

І.В. Струтинська, к.е.н.
Тернопільський національний
технічний університет імені Івана Пулюя

Оцінювання цифрової трансформації митниці ДФС Тернопільської області та її вплив на діяльність суб'єктів зовнішньої економічної діяльності

У статті досліджено основні форми та види митного контролю, що проводяться у Тернопільській області, здійснено оцінювання процесу виконання угоди СОТ зі спрощення процедур торгівлі на здійснення митного регулювання і проходження митних процедур у регіоні, а також проведено дослідження основних аспектів діяльності Тернопільської митниці ДФС. Досліджено основні аспекти цифрової трансформації митниці державної фіскальної служби (ДФС) Тернопільської області. На основі аналізу результатів проведеного глибокого опитування 16 респондентів, суб'єктів економічної діяльності, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність (ЗЕД), сформовано перелік основних позитивних сторін та проблемних моментів роботи Тернопільської митниці ДФС і відображено вплив відповідних змін на діяльність суб'єктів ЗЕД. Розроблено ряд пропозицій щодо підвищення ефективності роботи регіонального митного органу з позиції суб'єктів ЗЕД.

Відповідне дослідження підготовлено у межах проекту «Громадська оцінка роботи регіонального митного органу та розроблення сучасних орієнтирів вдосконалення митного контролю на рівні області», який реалізовувався Громадською організацією «Центр стратегічного розвитку та реформ» (м. Тернопіль) за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Ключові слова: цифрова трансформація митниці; суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, принцип «єдиного вікна», види митного контролю.

Актуальність теми. Компанії, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, під час імпорто-експортних операцій чи транзиту мають проходити ряд митних процедур. У свою чергу це передбачає подачу багатьох документів митним органам та численним органам контролю, а також трату часу. Зазвичай ці органи працюють з власними системами обробки інформації на підставі різних законодавчих та нормативно-правових актів. Це значно ускладнює процес оформлення товарів і нерідко призводить до корупції. Принцип «єдиного вікна» у світі є одним з найефективніших рішень відповідних проблем. Він зменшує кількість процесів, спрощує процедури та мінімізує людський фактор. Адже відповідний принцип передбачає наявність централізованої бази даних, до якої бізнес подає документи в електронному вигляді. Митні органи та органи контролю мають одночасний доступ до бази і виконують свої функції. Всі ці процеси відбуваються онлайн.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, на які спирається автор. Зокрема, питанням організації та вдосконалення діяльності митних органів України присвятили публікації І.Г. Бережнюк, С.В. Ківалов, Р.Д. Кунєв, П.В. Пашко, Д.В. Приймаченко, Н.В. Осадча, О.П. Федотов, В.В. Ченцов та ін. У даній статті автор використовував законодавчі акти та дані з офіційних порталів [1–6].

Метою статті є дослідження процесів цифрової трансформації митниці державної фіскальної служби Тернопільської області та оцінка її впливу на діяльність суб'єктів зовнішньої економічної діяльності.

Викладення основного матеріалу. Інформаційний обмін даними в режимі «єдиного вікна» почав діяти з 1 серпня 2016 року як експеримент. Тернопільською митницею ДФС з 01.08.2016 по 31.12.2016 року здійснено оформлення 1 054 митних декларацій (разом з цим подано 1 077 заявок) за принципом «єдиного вікна», що становить 12,05 % від загальної кількості оформлених МД.

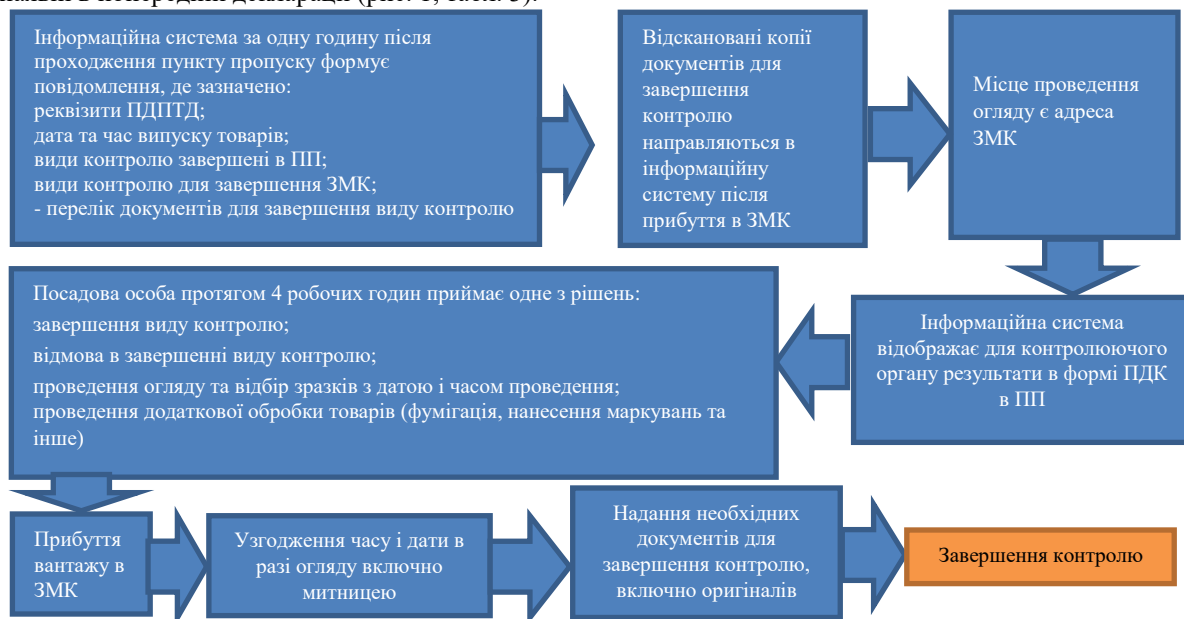
Відповідно у 2017 році фахівцями митниці оформлено 29 589 митних декларацій (ІМ – 19 002, ЕК – 10 577, ТР – 10), що на 24 % більше, ніж у 2016 році, з них 10 880 митних декларацій (та подано 7 546 заявок) оформлено за принципом «єдиного вікна», що становить 49,1 % від загальної кількості оформлених митних декларацій [6].

Взаємодія декларантів, митниць і контролюючих органів при оформленні товарів за принципом «єдиного вікна», що відбувається за допомогою інформаційно-телекомунікаційної системи:

- скорочує час проведення державних видів контролю завдяки зменшенню граничного терміну прийняття рішення контролюючими органами щодо товарів, що вивозяться за межі митної території України, з 24 до 4 годин та скороченню часу, протягом якого контролюючими органами може бути призначений огляд товарів з 24 до 12 робочих годин;

- дозволяє мінімізувати участь посадових осіб у здійсненні державного контролю товарів;

- спрощує для учасників ЗЕД умови подання документів для проведення відповідних видів контролю, адже замість сканованих документів контролюючим органам надаються необхідні відомості, які наявні в попередній декларації (рис. 1, табл. 3).

Довідка: Постанова КМУ від 25 травня 2016 р. № 364 «Деякі питання реалізації принципу «єдиного вікна» під час здійснення митного, санітарно-епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фітосанітарного, екологічного, радіологічного та інших видів державного контролю [1, 5]

Рис. 1. Порядок інформаційного обміну «єдине вікно»

Таблиця 1

Базові документи необхідні для проходження державних видів контролю в системі «єдиного вікна»

Документи, необхідні для «єдиного вікна»	Державні види спеціального митного контролю в системі «єдиного вікна»			
	екологічний контроль	санітарно-епідеміологічний контроль	фітосанітарний контроль	ветеринарний контроль
<ul style="list-style-type: none"> ✓ CMR; ✓ Инвойс; ✓ Контракт; ✓ Заповнення ЕО аналогічно п. 44, №, дата 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Сертифікат якості / Сертифікат аналізу; ✓ MSDS / паспорта безпеки; ✓ Дозвіл на перевезення небезпечних вантажів (ADR); ✓ Страхування перевезення небезпечних вантажів; ✓ Свідоцтво про підготовку водія транспортного засобу до перевезення небезпечного вантажу 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Висновок СЕС ДС на виробі медичного призначення ✓ за ТР; ✓ Сертифікат здоров'я 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Міжнародний фітосертифікат; ✓ Платіжка на оплату за інспектування; ✓ Наявність маркування дерев'яних піддонів – досмотр (АСАУР, ПКМУ № 44) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Міжнародний сертифікат; ✓ Лабораторні дослідження; ✓ Сертифікат якості / Сертифікат аналізу; ✓ Форма 2 – за фактом проходження

З 1 лютого 2018 року інформаційна система «єдине вікно» обов'язкова до використання суб'єктам ЗЕД і державним органам [2, 3].

За результатами роботи у березні 2018 року фахівці Тернопільської митниці ДФС 99 % митних оформлень здійснили за принципом «єдиного вікна». Порівняно з березнем 2017 року кількість митних оформлень із застосуванням даного принципу зросла на 59 % [5].

З початку травня 2018 року для всіх суб'єктів господарювання, контролюючих органів та митниць ДФС (у т. ч. митниць ДФС Тернопільської області) розпочався новий етап реалізації принципу «єдиного вікна». Перехідний 90-денний період, який було запроваджено в окремих місцях митного оформлення, закінчився 3 травня 2018 року. Під час цього періоду допускалося добровільне, на вибір підприємства, застосування принципу «єдиного вікна» під час здійснення митного та інших видів державного контролю товарів. Відтепер виконання митних формальностей, пов'язаних із електронним декларуванням товарів, митним та іншими державними видами контролю товарів із застосуванням принципу «єдиного вікна» є обов'язковим у всіх місцях митного оформлення.

Аналіз результатів проведеного опитування щодо діяльності та ефективності цифрової трансформації регіонального митного органу з позицій суб'єктів ЗЕД.

У процесі дослідження було проведено ряд глибинних інтерв'ю із 16 суб'єктами ЗЕД у Тернопільській області різної організаційної форми власності та різними видами економічної діяльності.

Таблиця 2

Суб'єкти ЗЕД Тернопільської області, які були опитані в межах дослідження

Код суб'єкта ЗЕД	Вид економічної діяльності	Організаційна форма підприємства
П-1	Виробництво промислової освітлювальної техніки	Товариство з обмеженою відповідальністю
П-2	Лиття чавуну, лиття сталі; оброблення металів та нанесення покриття на метали	Товариство з додатковою відповідальністю
П-3	Виробництво фруктових та овочевих соків	Товариство з обмеженою відповідальністю
П-4	Виробництво кабельно-провідникової продукції	Товариство з обмеженою відповідальністю
П-5	Виробництво телекомунікаційних, радіоелектронних ліній	Товариство з обмеженою відповідальністю
П-6	Поліграфічна промисловість	Товариство з обмеженою відповідальністю
П-7	Оптова торгівля паливом та несільськогосподарськими проміжними продуктами	Товариство з обмеженою відповідальністю
П-8	Виробництво медичного стоматологічного обладнання	Приватне підприємство (мається на увазі організаційна форма (ПП))
П-9	Надання транспортних послуг з вантажних перевезень автомобілями	Товариство з обмеженою відповідальністю
П-10	Виробництво концентрованих соків, пюре, ароми, соків прямого віджиму та заморожених фруктів	Група компаній
П-11	Надання транспортних послуг з вантажних перевезень автомобілями	Товариство з обмеженою відповідальністю
П-12	Надання транспортних послуг з перевезення рідких (наливних) вантажів	Товариство з обмеженою відповідальністю
П-13	Продаж тари та упаковки	Товариство з обмеженою відповідальністю
П-14	Роздрібна торгівля с/г технікою	Товариство з обмеженою відповідальністю
П-15	Виготовлення світлотехнічної продукції різного функціонального призначення	Товариство з обмеженою відповідальністю
П-16	Імпорт та реалізація засобів побутової хімії	Товариство з обмеженою відповідальністю

Довідка: сформовано автором на основі дослідження

Близько 87,5 % (14 суб'єктів ЗЕД) є Товариствами з обмеженою відповідальністю, решта: 1 – приватне підприємство та 1 – група компаній. 19 % із них здійснюють лише імпортні операції, а 81 % здійснюють експортні та імпортні операції. Щодо видів митного контролю, які проходять суб'єкти ЗЕД Тернопільської області (табл. 3), то можемо побачити, що усі опитані респонденти проходять митний контроль та у меншій кількості зустрічаються із ветеринарно-санітарним контролем.

Із усіх опитаних респондентів митні операції на митному пункті у Тернопільській області здійснюють 5 респондентів, 9 – здійснюють частину митних операцій у своїй області, а частину в іншій області, 2 респондента здійснюють митні операції в іншій області (областях).

Причини, з яких суб'єкти ЗЕД здійснюють частину митних операцій у своїй області, а частину – в іншій (інших), є такі:

- в Тернополі немає енергетичної митниці. Специфіка бізнесу окремих респондентів, потребує здійснення розмитнення лише на енергетичних митницях;
- деякі респонденти отримують велику номенклатуру ресурсів для виготовлення власної продукції із різних країн світу, саме тому їм здійснювати митні операції на Одеській митниці ДФС, а інколи у Київській митниці ДФС;

- якщо є ризик того, що продукція прибуде у вихідні дні, а товар дуже необхідний, то приймають рішення розмитнювати в іншій області, для прикладу у Київській митниці ДФС, де митниця працює без вихідних (до 20 год. щодня).

Таблиця 3

Види контролю, які проходять суб'єкти ЗЕД

Опитані респонденти	Вид контролю					
	Митний контроль	Санітарно-епідеміологічний контроль	Ветеринарно-санітарний контроль	Фітосанітарний контроль	Екологічний контроль	Радіологічний контроль
П-1	✓	–	✓	✓	✓	✓
П-2	✓	✓	✓	✓	✓	✓
П-3	✓	✓	✓	✓	✓	✓
П-4	✓	✓	–	✓	✓	✓
П-5	✓	✓	–	✓	✓	✓
П-6	✓	–	–	✓	✓	✓
П-7	✓	✓	–	✓	✓	✓
П-8	✓	✓	–	✓	✓	✓
П-9	✓	✓	✓	✓	✓	✓
П-10	✓	✓	–	✓	✓	–
П-11	✓	✓	–	–	✓	✓
П-12	✓	✓	–	✓	✓	–
П-13	✓	–	–	–	✓	–
П-14	✓	–	–	–	✓	–
П-15	✓	–	–	–	–	–
П-16	✓	–	–	–	✓	–

Довідка: сформовано автором на основі проведеного опитування

Таблиця 4

Місце здійснення митних операцій суб'єктами ЗЕД

Місце здійснення митних процедур	Кількість суб'єктів ЗЕД
Так, здійснюємо всі митні операції у своїй області	5
Здійснюємо частину митних операцій у своїй області, а частину – в іншій (інших)	9
Здійснюємо митні операції в іншій області (областях)	2

Довідка: сформовано автором на основі проведеного опитування

У межах дослідження було визначено рівень проблемності проходження митних процедур підприємствами (табл. 5).

Таблиця 5

Розподіл відповідей респондентів на запитання
«Оцініть проблемність проходження різних видів митного контролю»

Вид контролю	Шифр респондента															
	П-1	П-2	П-3	П-4	П-5	П-6	П-7	П-8	П-9	П-10	П-11	П-12	П-13	П-14	П-15	П-16
Митний контроль		0 балів	0 балів	0 балів	0 балів	0 балів	0 балів	0 балів	2 бали	4 бали	1 бал	2 бали	0 балів	1 бал	0 балів	2 бали
Санітарно-епідеміологічний контроль	–	0 балів	0 балів	0 балів	0 балів	–	4 бали	0 балів	2 бали	2 бали	2 бали	2 бали	–	–	–	–
Ветеринарний контроль	0 балів	0 балів	0 балів	–	–	–	–	–	2 бали	–	–	–	–	–	–	–
Фітосанітарний контроль	0 балів	0 балів	0 балів	3 бали	3 бали	0 балів	4 бали	0 балів	1 бал	2 бали	–	2 бали	–	–	–	–
Екологічний контроль	–	0 балів	0 балів	1 бал	3 бали	0 балів	3 бали	0 балів	2 бали	2 бали	2 бали	1 бал	0 балів	3 бали	–	2 бали
Радіологічний контроль	–	0 балів	0 балів	0 балів	3 бали	0 балів	2 бали	0 балів	1 бал	–	1 бал	–	–	–	–	–

Довідка: використано наступні позначення: П-1...П-16 – коди респондентів, які взяли участь у глибинному інтерв'ю: 0 балів – не було проблем, 5 балів – значні проблеми

Таким чином, можемо зробити висновок, що лише п'ять з опитаних суб'єктів ЗЕД вказали на наявність незначних проблем у сферах митного, санітарно-епідеміологічного, фітосанітарного, екологічного та радіологічного контролів. Щодо решти респондентів, то їхні відповіді свідчать про те, що проблемних ситуацій при проходженні різних видів контролю у їх діяльності не було.

Із проведеного опитування суб'єктів ЗЕД м. Тернополя та Тернопільської області було виявлено ряд проблемних моментів, з якими зустрічаються суб'єкти ЗЕД у процесі проходження митних процедур (табл. 6).

Деякі респонденти виокремили коло проблем, які на сьогодні не мають практичного вирішення, а саме:

-робочий графік на Тернопільській митниці ДФС (вихідні дні на митниці). Якщо ти не встиг оформити машину до вихідних, то на вихідних у нас митниця зачинена, і відповідно товар неможливо забрати, а це уже простій, штрафні санкції (усі 8 суб'єктів ЗЕД зазначили дану проблему як суттєвий дискомфорт, що перечить їх ефективній діяльності);

-сплата додаткової плати за години роботи посадової особи митниці після 18 год або у вихідні дні. У суботу чи неділю за роботу митного працівника підприємство додатково сплачує 40 євро/год, якщо ж вантаж потрібно розмитнити опісля 18 год (кінець робочого часу на митниці у м. Тернопіль), то кожна додаткова година роботи їх спеціалістів коштує для суб'єкта ЗЕД – 20 євро (20 євро/год).

Таблиця 6

Типові проблеми, що виникають у суб'єктів ЗЕД із регулюючими органами на митному пункті Тернопільської митниці ДФС

№ з/п	Типові проблеми	Кількість респондентів, які зіштовхнулися із цією проблемою
1	Уніфікація УКТЗЕД відповідно до митних тарифних ставок на товари по цих кодах	2
2	Незрозуміла недовіра митних органів до суб'єктів ЗЕД, можливо це загальна проблема культури комунікації між людьми	3
3	Необґрунтоване дублювання паперових варіантів документації (фітосанітарний, екологічний та радіологічний контролю), при тому, що дані версії є у базі даних	3
4	Необґрунтоване визначення митної вартості товарів, тобто деякі товари, одні і ті ж, транспортуючи у різних рейсах, можуть оцінюватися на митниці по різному	3
5	Необґрунтовані перевірки, інколи приїздить машина і влаштовуються додаткові огляди на контрабанду, долучається СБУ, починають детальний огляд	1
6	Затягування часу оформлення митної документації	4
7	Немає орієнтації на споживача, його інтереси і потреби ігноруються	3
8	Непрозора процедура розгляду скарг споживачів, суб'єктів ЗЕД, які часто розглядаються в тих самих відділах, на які була написана скарга	1

Довідка: сформовано автором на основі проведеного дослідження

За результатами проведених досліджень виокремлено ряд позитивних сторін роботи митного органу з позицій суб'єктів ЗЕД:

1. Перехід на оформлення усіх процедур через систему «єдиного вікна», покращенням можна назвати обмеження часу митного оформлення. На запитання «Чи вважаєте ви, що впровадження «єдиного вікна» спростило проходження митних процедур?», практично усі суб'єкти ЗЕД відповіли однозначно «так», проте ті респонденти, які мають справу із проходженням фітосанітарного та радіологічного контролю, зазначили, що проходження митних процедур дещо ускладнилась, адже окрім того, що ти повинен працювати у єдиному вікні, ти повинен фізично бути присутнім на митниці. Тобто завдання в дечому дублюються.

2. Запровадження автоматизованої системи оцінки ризиків, яка трактує, який саме товар потрібно оглянути. Саме тому, щодо кількості митного огляду, ситуація покращилась. Адже раніше оглядали усе по усіх деклараціях, зараз один огляд на 15 чи 20 надісланих декларацій. Якщо суб'єкт ЗЕД чітко формує пакет необхідних документів і дотримується усіх норм та правил, то проблем із проходженням митних операцій не виникає;

-належне інформаційне забезпечення учасників митного процесу на сайті Тернопільської митниці ДФС щодо: нових правил імпорту та експорту продукції; форм документів, необхідних для імпортування, експортування чи транзиту товарів; чинних ставок мит та податків, які застосовуються або пов'язані з імпортуванням чи експортуванням товарів через державний кордон; правил класифікації або визначення вартості товарів для митних цілей; законів, підзаконні акти і адміністративно-правові норми загального застосування; обмежень або заборон імпорту, експорту чи транзиту.

Більшість опитаних респондентів (50 %) схильються до думки про покращення умов ведення бізнесу протягом останніх двох років. Значною мірою вони регламентують це процесами спрощення проходження багатьох адміністративних процедур та переведенням усіх процедур через принцип «єдиного вікна». 37,5 % вважають, що ситуація не змінилася, а 6,25 % респондентів стверджують про погіршення умов ведення бізнесу.

У процесі глибинного інтерв'ю ми також отримали ряд пропозицій та рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності Тернопільської митниці ДФС у співпраці з суб'єктами ЗЕД, а саме:

1. Необхідно засвоювати та імплементувати кращі світові практики митної справи;

Митниця повинна виконувати роль суб'єкта, який би намагався спростити та сприяти процедурам митного оформлення, таким чином підтримувати бізнес. Стосунки мають розвиватися у площині довіри, розвивати культуру комунікації та взаєморозуміння, що формуватиме нормальні стосунки між бізнесом та митницею.

2. Усунути дублювання електронної документації паперовими екземплярами при проходженні фітосанітарного контролю. Необхідно працівнику митниці надсилати готовий відсканований акт на списання коштів на електронну пошту суб'єкта ЗЕД для економії часу та без фізичної присутності представника ЗЕД безпосередньо на митниці.

3. Скоротити тривалість виготовлення певних сертифікатів у відповідних інстанціях, налагодити роботу до автоматизму.

4. Створити відділи (сектори) з розгляду скарг юридичних і фізичних осіб, надавши їм організаційну самостійність щодо підрозділів, які здійснюють митний контроль і митне оформлення.

5. Уніфікувати роботу і обмін даними між митними базами України та країн ЄС, для того щоб обмін інформацією якомога більше сприяв міжнародному руху товарів.

6. Прискорити митні процедури та зменшити вплив людського фактора на прийняття рішень у процесі їх здійснення.

7. Сприяти взаємному визнанню та координації товарних потоків між державами, ліквідувати не завжди потрібне дублювання контролю в міжнародних ланцюгах поставок.

8. Спільно зі стороною ЄС розробити єдині правила, які регулюють обмін інформацією між митними органами різних країн, у тому числі правила щодо захисту даних.

9. Доцільно здійснити керування якістю надання послуг суб'єктам ЗЕД за системою ISO 9001 і підтримувати цей стандарт якості в подальшому, оскільки він орієнтований на клієнта і передбачає постійне покращення послуг, які надаються.

10. Підвищити рівень професійності, що означає не лише необхідність мати високий теоретичний рівень підготовки, але й уміння працювати з людьми, психологічно правильно застосовувати ці знання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Впровадження відповідних пропозицій та рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності Тернопільської митниці ДФС у співпраці з суб'єктами ЗЕД сприятимуть ефективному протіканню подальших реформ у митній справі, які, безумовно, сприятимуть українській економіці та до 2020 року забезпечать більшу передбачуваність, прозорість та рівноправні умови для всіх інвесторів та бізнесу в Україні.

Список використаної літератури:

1. Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму «єдиного вікна» та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2530-19>.
2. В ДФС функціонує сучасна автоматизована система митного контролю та оформлення / Державна фіскальна служба [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zp.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/print-249074.html>.
3. В Україні набув чинності закон про «єдине вікно» на митниці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.unian.ua/economics/finance/10285635-v-ukrajini-nabuv-chinnosti-zakon-pro-yedine-vikno-na-mitnici.html>.
4. Електронне декларування товарів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/7257>.
5. Офіційний портал Державної фіскальної служби України / Державна фіскальна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua>.

6. Офіційний портал Тернопільської митниці ДФС / Тернопільська митниця ДФС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tr.sfs.gov.ua/dfs-u-regioni/mitnitsya/kontakti/>.
7. Програма соціально-економічного та культурного розвитку Тернопільської області на 2019 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.oda.te.gov.ua/data/upload/publication/main/ua/52479/proekt_2019.pdf.

References:

1. Verhovna rada Ukrainy, «Pro vnesennja zmin do Mytnogo kodeksu Ukrainy ta dejakyh inshyh zakoniv Ukrainy shhodo zaprovadzhennja mehanizmu «jedynogo vikna» ta optymizacii' zdijsnennja kontrol'nyh procedur pry peremishhenni tovariv cherez mytnyj kordon Ukrainy», [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2530-19>
2. Derzhavna fiskal'na sluzhba, «V DFS funkcionuje suchasna avtomatyzovana systema mytnogo kontrolju ta oformlennja», [Online], available at: <http://zp.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/print-249074.html>
3. «V Ukraini nabuv chynnosti zakon pro «jedyne vikno» na mytnyci», [Online], available at: <https://economics/finance/10285635-v-ukrajini-nabuv-chynnosti-zakon-pro-yedine-vikno-na-mitnici.html>
4. «Elektronne deklaruvannja tovariv», [Online], available at: <http://ua/pubs/id/7257>
5. Derzhavna fiskal'na sluzhba Ukrainy, «Oficijnyj portal Derzhavnoi' fiskal'noi' sluzhby Ukrainy», [Online], available at: <http://sfs.gov.ua>
6. Ternopil's'ka mytnycja DFS, «Oficijnyj portal Ternopil's'koi' mytnyci DFS», [Online], available at: <http://tr.sfs.gov.ua/dfs-u-regini/mitnitsya/kontakti/>
7. «Programa social'no-ekonomichnogo ta kul'turnogo rozvytku Ternopil's'koi' oblasti na 2019 rik», [Online], available at: http://data/upload/publication/main/ua/52479/proekt_2019.pdf

Струтинська Ірина Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри комп'ютерних наук Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя.

Наукові інтереси:

– цифрова трансформація вітчизняних бізнес-структур.

E-mail: ringtons999@gmail.com.

Стаття надійшла до редакції 04.11.2019.